

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОЗНАВСТВО

УДК 342:340.13

*Шашкова-Журавель Ірина Олександрівна,
д.ф.н, професор МКА,
заступник завідувача кафедри
міжнародного права та
порівняльного правознавства
Н.Н. Інституту права МАУП
mizhnar308@ukr.net*

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ ТА МЕХАНІЗМ ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ НОРМ

У статті викладено результати комплексного дослідження багатоманітної наукової думки щодо сутності та специфіки реалізації приписів міжнародного права на внутрішньодержавному рівні. Проведено аналіз міжнародних доктринальних положень стосовно розуміння поняття, механізму та чинників ефективності внутрішньодержавної реалізації міжнародно-правових норм. Висвітлено наукову полеміку стосовно форм та способів внутрішньодержавного здійснення міжнародно-правових норм. Викладено авторське бачення внутрішньо-державної реалізації норм міжнародного права та механізму її здійснення.

Ключові слова: реалізація норм міжнародного права, внутрішньодержавна імплементація, механізм внутрішньодержавної реалізації норм міжнародного права, форми внутрішньодержавної реалізації норм міжнародного права.

Shashkova-Zhuravel I. TO THE QUESTION OF ESSENCE AND THE MECHANISM OF INTERNAL-GOVERNMENTAL IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL LEGAL NORMS

This article aims at a comprehensive study of diverse scientific thought regarding the essence and specificity of the implementation of international law regulations at the interstate level. The author focuses on the analysis of international doctrinal provisions concerning the understanding of the concept, mechanism and factors of the effectiveness of the domestic implementation of international legal norms. Also, the author highlights the scientific polemics concerning the forms and methods of domestic implementation of international legal norms. The author gives her own vision of the domestic implementation of the norms of international law and the mechanism for its implementation.

Key words: realization of norms of international law, domestic state implementation, mechanism of internal state realization of norms of international law, forms of internal state realization of norms of international law.

Постановка проблеми. Варто зазначити, що сучасні умови розвитку світового співтовариства не залишають сумнівів стосовно важливості реалізації норм міжнародного права для забезпечення реальної можливості здійснення регулюючого впливу міжнародно-правових приписів на різних рівнях світового співтовариства. Реалізація вказаних норм забезпечує їх ефективну дію та сприяє практичному втіленню загальносвітових цінностей на рівні окремих держав. Необхідно зазначити, що сутність категорії «реалізація норм міжнародного права», а також форми та механізм її здійснення до цього часу залишаються предметом наукових дискусій. Також, в міжнародно-правовій доктрині відсутня єдність поглядів стосовно співвідношення категорій, що пов'язані із впливом міжнародного права на внутрішньодержавне, таких як «реалізація», «імплементація» та «трансформація».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню реалізації норм міжнародного права на внутрішньодержавному рівні приділяли увагу в своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені як В.Г.Буткевич, В.М.Буроменьський, Н.П.Бирюков, С.В.Войченко, А.С.Гавердовський, Д.В.Гончар, В.О.Задорожний, І.І.Лукашук, М.І. Козюбра, Р.А.Мюллерсон, В.П. Плавич, В.М.Репецький, О.М. Руднева, Т.М. Середя, Е.Бінаккер та ін. Однак, до цього часу існує плюралістична наукова думка стосовно розуміння сутності, складових та чинників ефективності реалізації міжнародно-правових норм на внутрішньодержавному рівні, що обумовлює актуальність подальших ґрунтовних наукових досліджень в даному напрямі.

Метою статті є комплексне дослідження багатоманітної наукової думки про сутність та механізм реалізації норм міжнародного права на внутрішньодержавному рівні. Мета обумовила наступні завдання наукової статті: висвітлити наукову полеміку щодо розуміння сутності та способів здійснення внутрішньодержавної реалізації норм міжнародного права; провести аналіз плюралістичної наукової думки про механізм та чинники ефективності внутрішньодержавної реалізації міжнародно-правових норм; викласти авторське бачення внутрішньодержавної реалізації норм міжнародного права та механізму її здійснення.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи доктринальне розуміння сутності реалізації міжнародно-правових норм, слід зазначити, що згідно бачення провідного українського вченого-міжнародника В.Г. Буткевича, поняття «реалізація норм міжнародного права» являє собою втілення їх в життя поведінкою суб'єктів міжнародного права, що може виражатися в діях, або утриманні від них, а також, в діяльності, спрямованій на практичне здійснення вимог міжнародного права. Сутність реалізації норм міжнародного права, на думку В.Г.Буткевича, полягає у втіленні в життя узгоджених правил поведінки суб'єктів міжнародного права їх індивідуальними діями. Вчений зазначає, що реалізація норм міжнародного права являє собою окрему стадію механізму міжнародно-правового регулювання. В.Г.Буткевич піддає критиці наукове бачення вчених, зокрема, М.Г.Осмолеску, А.С.Гавердовського, які дотримуються думки про те, що терміном який найбільш точно відображає процес реалізації норм міжнародного права є «імплементация». На думку В.Г.Буткевича, таке твердження не є достатньо обґрунтованим [1].

Варто відмітити, що особливості реалізації міжнародно-правових норм в залежності від їх характеру - само виконуваного або не само виконуваного розглядає В.М.Буроменський. Також, вчений звертає увагу на безпосередню залежність реалізації вказаних норм від визнання державою примату міжнародного права. Так, пряму дію у внутрішньодержавному праві мають само виконувані міжнародно-правові норми, тобто такі, які для своєї реалізації, в державах, що визнають примат міжнародного права, не потребують уточнення або конкретизації на рівні внутрішньодержавного законодавства, а їх застосування є частиною звичайної правової практики вказаних держав. Вчений зазначає, що в державах, які визнають примат міжнародного права, на рівні внутрішнього законодавства визначаються способи та обставини дії норм міжнародного права на внутрішньодержавні правовідносини. Водночас, для реалізації численних міжнародно-правових договірних (не само виконуваних норм), які потребують уточнення та конкретизації на внутрішньодержавному рівні, вчений відмічає необхідність спеціальної процедури імплементації, що являє собою перетворення норм міжнародного права на частину внутрішньодержавного права. Також, В.М.Буроменський відмічає, що для тих держав у внутрішньодержавному правопорядку яких не застосовуються норми міжнародного права, єдиним способом забезпечення виконання їх міжнародно-правових зобов'язань є імплементация, що може бути здійснена способом рецепції, трансформації або відсилання [2].

Необхідно звернути увагу на те, що в міжнародно-правовій доктрині існує бачення, відповідно до якого процес запровадження міжнародно-правових норм у внутрішньодержавний правопорядок має назву «трансформація».

Так, С.В. Войченко вказує на наявність двох основних теорій втілення приписів міжнародно-правових норм на національному рівні – теорії трансформації та теорії імплементації. С.В.Войченко відмічає недоліки теорії трансформації. Зокрема, вчений зазначає, що трансформація являє собою перетворення, і, відповідно, виходячи із цієї теорії, міжнародний договір трансформувавшись у внутрішньодержавне право набуває характер його частини та втрачає свій міжнародний характер. Також, вчений підкреслює, що правові аспекти реалізації міжнародно-правових норм потребують забезпечення комплексом здійснюваних міжнародними та національними органами заходів організаційно-виконавчого характеру. Вчений схвалює погляди І.І.Лукашука про наявність поряд із правовим організаційно-правового методу впливу міжнародного права на світове співтовариство, який передбачає вжиття суб'єктами міжнародного права, з метою забезпечення реалізації вказаних норм, організаційних заходів. С.В. Войченко визначає процес реалізації норм міжнародного права як систему діяльності держав, які властиві правотворча та організаційно-виконавча складові, а також державну діяльність щодо вжиття заходів з метою запобігання санкціям [3].

Ми погоджуємось з С.В.Войченко в тому, що одне із найбільш вдалих і змістовних визначень імплементації норм міжнародного права було сформульовано А.С.Гавердовським, який розглядає імплементацию як організаційно-правову діяльність держави, що має цілеспрямований характер та здійснюється в рамках міжнародних організацій, колективно або індивідуально з метою всесторонньо, повної та своєчасної реалізації державами своїх міжнародно-правових зобов'язань [4].

Варто зазначити, що вище вказана категорія «імплементация» досить часто вживається в міжнародно-правових доктринальних джерелах. У словнику міжнародно-правових термінів вказується на латинське походження даного терміну від слова «implere», що означає здійснювати, виконувати, наповнювати, досягати. Відповідно до визначення, яке пропонується в зазначеному словнику, «імплементация» означає в міжнародно-правовій площині державну організаційно-правову діяльність, спрямовану на реалізацію своїх міжнародно-правових зобов'язань [5].

Варто зазначити, що терміну «імплементация» для позначення процесу здійснення міжнародно-правових норм на внутрішньодержавному рівні надає перевагу В.П.Плавич. На думку вченого, імплементация являє собою практичне виконання на внутрішньодержавному рівні міжнародно-правових зобов'язань, здійснюване шляхом трансформації міжнародно-правових норм у внутрішньодержавні нормативно-правові акти. При цьому, норма міжнародного права зберігає свій міжнародно-правовий статус, забезпечуючи одночасно нормативний вплив на національному рівні. Вчений зазначає, що пріоритет міжнародного права над національним на практиці набуває закріплення на рівні конституцій усіх демократичних держав, що, зокрема, набуло закріплення в статті 10 Конституції Італії, пункті 1 статті 96 Конституції Іспанії, статті 55 Конституції Франції тощо. Варто погодитись із В.П. Плавичем, який в якості прикладу прямої рецепції норм міжнародного права, що має місце у випадку запозичення національним законодавством норм міжнародного права без змін,

наводить статтю 9 Конституції України, згідно положень якої чинні міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України, являють собою частину національного законодавства України [6].

Слід вказати на існуючу в науці міжнародного права точку зору про доцільність застосування для позначення втілення приписів міжнародно-правових норм на внутрішньодержавному рівні уточнюючого терміну «національно-правова імплементація». Так, на думку Д.В. Гончар, «імплементація» являє собою широкий за змістом універсальний термін для позначення реалізації норм міжнародного права в національному правопорядку. Вчений підтримує наукове бачення Р. А. Мюллерсона, який пропонує застосовувати термін «національно-правова імплементація» у значенні процесу здійснення міжнародно-правових норм всередині держави. [7].

Потрібно зазначити, що, на сучасному етапі, в науці міжнародного права досліджується питання уніфікації процесу імплементації норм міжнародного права. Так, на думку Л.В. Зіняк, уніфікація вказаного процесу є можливою для держав, системи права яких характеризуються подібністю. Вчений виокремлює дві послідовні стадії такої уніфікації:

- перша стадія полягає у висловленні згоди державою щодо обов'язковості для неї договору, на даній стадії можливе застосування міжнародного контролю з метою спонукання держави до вжиття заходів, необхідних для надання міжнародним приписам сили закону;

- друга стадія є найбільш важливою, та полягає, власне, у виконанні міжнародно-правової норми, ефективність якої залежить від внутрішньодержавного права та судової практики [8].

Ми поділяємо вище наведене наукове бачення Л.В. Зіняк, оскільки, на нашу думку, уніфікація процесу внутрішньодержавної імплементації, в державах з подібними правовими системами, сприятиме спрощенню та посиленню ефективності процесу імплементації міжнародно-правових норм.

Аналізуючи стан реалізації міжнародного права державами, що належать до різних правових систем, П. Маланчук констатує, стосовно багатьох держав, відсутність точного відображення на рівні внутрішньодержавного права змісту міжнародно-правових норм. На думку вченого, вказана розбіжність, насамперед, обумовлена відсутністю можливості у відповідній державі здійснювати права, які міжнародне право уповноважує її здійснювати. Стосовно впливу внутрішньодержавного законодавства на стан реалізації у відповідній державі міжнародного права, вчений зазначає, що у випадку якщо, навіть, окрема внутрішньодержавна законодавча норма тягне за собою порушення міжнародного права, то таке порушення, як правило, обумовлене застосуванням, а не самим фактом існування вказаної норми [9].

Слід зазначити, що, на даний час, поза сумнівом те, що зміст, а також мета реалізації міжнародно-правових норм на внутрішньодержавному рівні визначаються загальним принципом міжнародного права – принципом добросовісного виконання державами своїх міжнародно-правових зобов'язань. Вказаний принцип І.І. Лукашук визначає як наявність обов'язку сторін щодо вжиття усіх від них залежних заходів для реалізації в повному обсязі своїх міжнародно-правових зобов'язань [10].

Розглядаючи форми та способи реалізації норм міжнародного права, слід зазначити, що в теорії міжнародного права існує думка як стосовно можливості ототожнення категорій «форма» та «спосіб» так і щодо необхідності їх розмежування.

Характеризуючи наукове бачення форм реалізації норм міжнародного права, слід зазначити, що співавтори В.Е. Овчаренко і А.С. Теліпка до форм реалізації норм міжнародного права відносять:

- дотримання, що виступає формою втілення міжнародно-правових норм - заборон та передбачає обов'язок суб'єктів міжнародного права утримуватись від вчинення заборонених нормами міжнародного права дій;

- виконання, що виступає формою втілення зобов'язуючих норм міжнародного права та передбачає активну діяльність, спрямовану на виконання суб'єктом міжнародного права своїх позитивних зобов'язань та на здійснення міжнародно-правових норм;

- використання, що виступає формою втілення уповноважуючих міжнародно-правових норм, та передбачає можливості суб'єктів міжнародного права реалізувати або не реалізувати надані їм можливості [11].

Українська вчена О. Шпакович, приділяючи увагу процесу імплементації, вказує на те, що основні способи імплементації міжнародно-правових норм в систему внутрішньодержавного права включають рецепцію, трансформацію та відсилання. Крім цього, вчена справедливо зазначає, що не залежно від специфіки способів імплементації міжнародно-правових норм, їх дієвість та ефективність залежить від сумлінного виконання державами своїх міжнародно-правових зобов'язань, дотримання принципу «Pacta sunt servanda» («договір повинен виконуватись») та забезпечення тлумачення внутрішньодержавних норм у відповідності до норм та принципів міжнародного права [12].

Безумовно, реалізація норм міжнародного права є складним процесом, яких потребує вжиття комплексу послідовних заходів як юридичного так і організаційного характеру. Складові вказаного процесу, їх співвідношення та взаємодія визначають особливості механізму реалізації міжнародно-правових норм. Слід зазначити, що в сучасній міжнародно-правовій доктрині мають місце багатоманітні наукові погляди стосовно розуміння сутності, елементів, і, навіть, видів вказаного механізму.

Так, Н.П. Бірюков ототожнює механізм реалізації норм міжнародного права з механізмом його імплементації. Вчений виокремлює в структурі вказаного механізму міжнародно-правову та національно-

правову складові. Міжнародно-правова частина механізму імплементації міжнародно-правових норм, на думку вченого, включає сукупність норм міжнародного права, що сприяють здійсненню міжнародних договорів, а також систему міжнародних органів, організацій та конференцій, діяльність яких спрямована на забезпечення реалізації вказаних норм. До Національно-правової частини досліджуваного механізму, вчений відносить сукупність норм національного законодавства, що спрямовані на забезпечення ефективної внутрішньодержавної реалізації міжнародно-правових норм, а також систему органів держави, діяльність яких передбачає участь у процесі імплементації вказаних норм [13]. На нашу думку, позитивним у наведеному баченні варто відмітити врахування та деталізацію різних рівнів досліджуваного механізму.

Слід зауважити, що в теорії міжнародного права, також, виокремлюють види механізму взаємодії норм національного та міжнародного права. Так, українська вчена Т.М. Середя зазначає наявність таких видів вказаного механізму:

- конституційно-правовий механізм, що включає конституційно-правові норми та інші правові засоби забезпечення узгодження національного та міжнародного права;
- міжнародний механізм імплементації, що являє собою сукупність створюваних спільними зусиллями держав засобів реалізації міжнародно-правових норм, включаючи, правові засоби реалізації норм міжнародного права;
- міжнародний організаційно-правовий механізм імплементації, що являє собою сукупність міжнародно-правових засобів регулювання процесу імплементації міжнародних приписів;
- внутрішньодержавний організаційно-правовий механізм, що включає національно - правові засоби забезпечення імплементації норм міжнародного права, включаючи, діяльність органів державної влади [14].

Потрібно зазначити, що вирішальну роль внутрішніх парламентів в реалізації міжнародного права справедливо відмічає А. Хансен, зазначаючи, що парламенти користуються великою свободою дій в даному напрямі. Вчена звертає увагу на наявність в міжнародному праві як прогалин, які часто зустрічаються в міжнародно-правових нормах та потребують заповнення національним законодавством, так і міжнародно-правових норм, що передбачають мінімальні вимоги, реалізація яких не зумовлює зміни на національному рівні. Чинником, що обумовлюватиме все більшу важливість взаємодії національних парламентів з міжнародним правопорядком, на думку А. Хансен є збільшення міжнародного нормативного масиву разом з очікуваннями міжнародної спільноти на вирішення проблем міжнародного права. Разом з тим, на думку вченої, процесом, що потенційно може спричинити конфлікти міжнародного права з національним є посилення демократизації на національному рівні (більша участь населення в управлінні державними справами). А Хансен, розмірковує про можливу переоцінку поняття демократії та доцільність розробки нової концепції [15].

Нам важко погодитись із вище наведеним баченням про негативний вплив демократизації на процес реалізації норм міжнародного права на національному рівні, оскільки, власне, демократичні цінності забезпечили підґрунтя для розвитку системи сучасного міжнародного права та в багатьох аспектах визначають його зміст та суспільне призначення на даному етапі розвитку людства.

Слід зазначити, що Е. Бінаккер досліджуючи реалізацію норм міжнародного права, висловлює думку про те, що критерій ефективності може бути притаманний концепції реалізації, а не реалізації як такої. Вчений зазначає, що вираз «ефективна реалізація» є багатослівністю. Також, вчений вказує на доцільність приділення більшої уваги вченими-міжнародниками питанню реалізації міжнародного права за допомогою законодавчих заходів. Національне законодавство, на думку Е. Бінаккера, може бути корисним інструментом для тлумачення положень міжнародних договорів. [16].

Ми не поділяємо вище наведену наукову думку стосовно не коректності вжиття виразу «ефективна реалізація міжнародного права», оскільки вважаємо, вказану реалізацію категорією, одним із значень якої є «процес». Відтак, нам видається прийнятним оцінювання результатів здійснення зазначеного процесу із застосування виразу «ефективна реалізація».

Висновки. Таким чином, вище зазначене дає підстави констатувати триваючу наукову дискусію щодо розуміння сутності, способів та механізму здійснення приписів норм міжнародного права на внутрішньодержавному рівні. Ми поділяємо вище зазначену думку прихильників ототожнення категорій «внутрішньодержавна реалізація норм міжнародного права» та «внутрішньодержавна імплементація норм міжнародного права». Оскільки, на нашу думку, і поняття «імплементація», що дослівно перекладається як «здійснення» і поняття «реалізація», стосовно міжнародно-правових норм, характеризуються спільним змістом – здійсненням цілей вказаних норм. Внутрішньодержавна реалізація (імплементація) міжнародно-правових норм, на нашу думку, являє собою процес запровадження положень та здійснення цілей міжнародно-правових норм на рівні внутрішньодержавного законодавства та практики. Відповідно, механізм внутрішньодержавної реалізації (імплементації) міжнародно-правових норм, згідно нашого бачення, включає послідовні, цілеспрямовані та взаємоузгоджені заходи, що вживаються уповноваженими органами з метою юридичного та організаційного забезпечення запровадження положень та здійснення цілей міжнародно-правових норм на рівні внутрішньодержавного законодавства та практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Буткевич В.Г., Мицик В.В., Задорожній О.В. Міжнародне право. Основи теорії: Підручник / за ред. В.Г.Буткевича. К.: Либідь, 2002. 608 с.
2. Міжнародне право: Навч. посібник / За ред. М. В. Буруменського. К.: Юрінком Інтер, 2006. 336 с

3. Войченко С. В. Поняття та форми імплементації в сучасному міжнародному праві. *Актуальні проблеми держави і права*: зб. наук. праць. О. : «Юридична література», 2009. Вип. 46. С. 363–369
4. Гавердовский А. С. Имплементация норм международного права. К.: Вища школа, 1980. 318 с.
5. Грін О. О. Словник міжнародно-правових термінів / Укладач О.О.Грін.-Ужгород:ПП Данило С.І., 2010. 500 с.
6. Плавич В.П. Імплементация норм і принципів сучасного міжнародного права у внутрішнє право (порівняльно-правові аспекти). *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. Том 16. Вип. 2 (36), 2018. С.39-52.
7. Гончар Д.В. Концептуальні засади дослідження механізму реалізації міжнародного договору в національному правопорядку. *Часопис Київського університету права*. 2014. №1. С.49-53.
8. Зіняк Л. В. До питання імплементації міжнародно-правових норм щодо військового співробітництва у законодавство України. *Актуальні проблеми сучасного міжнародного права* : зб. наук. ст. за матеріалами І Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова, Харків, 27 листоп. 2015 р. С. 222–229.
9. Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом / Пер. з англ. Харків: Консум, 2000. 592 с.
10. Лукашук И.И. Международное право. Особенная часть. Изд. 3-е, перераб. и доп. М. : Волтерс Клувер, 2005. 544 с.
11. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. / За заг. ред. Теліпко В. Е. К.: Центр учбової літератури, 2010. 608 с.
12. Шпакович О. Особливості способів імплементації міжнародно-правових норм. *Вісн.* 2010. № 17. С. 23-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2010_17_11
13. Бирюков, П. Н. Международное право в 2 т. Том 1 : учебник для академического бакалавриата. 10-е изд., пер. и доп. М. : Издательство Юрайт, 2018. 365 с.
14. Серета Т. М. Загальнотеоретична характеристика механізму імплементації норм права Європейського Союзу в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 405-411. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknvns_2013_2_56.
15. A. Hansen *AjV-Workshop: International Law and Domestic LawMaking Processes (Conference Report)*, *Völkerrechtsblog*, University of Basel, Law Faculty, 4 September 2015. <https://voelkerrechtsblog.org/ajv-workshop-international-law-and-domestic-law-making-processes/>
16. Beenakker, E.B. The implementation of international law in the national legal order : a legislative perspective. 2018-06-05. Handle: <http://hdl.handle.net/1887/63079>

REFERENCES:

1. Butkevych, V. H., Mytsyk, V. V., Zadorozhnii, O. V. (2002). *Mizhнародne pravo. Osnovy teorii: Pidruchnyk [International law. Fundamentals of Theory: Textbook]*. K.: Lybid [in Ukrainian].
2. Buromenskyi, M. V. (Ed.). (2006). *Mizhнародne pravo: Navch. posibnyk [International law: manual]*. K.: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
3. Voichenko, S. V. (2009). Poniattia ta formy implementatsii v suchasnomu mizhнародnomu pravi [Concepts and forms of implementation in modern international law]. *Aktualni problemy derzhavy i prava: zb. nauk. Prats*, 46, 363–369 [in Ukrainian].
4. Haverdovskyi, A. S. (1980). *Implementatsyia norm mezhdunarodnoho prava [The implementation of international law]*. K.: Vyshcha shkola [in Russian].
5. Hrin, O. O. (Ed.). (2010). *Slovyk mizhнародno-pravovykh terminiv [Dictionary of international legal terms]*.Uzhhorod:PP Danylo S.I. [in Ukrainian].
6. Plavych, V. P. (2018). Implementatsiia norm i pryntsyviv suchasnoho mizhнародnoho prava u vnutrishnie pravo (porivnialno-pravovi aspekty) [Implementation of norms and principles of modern international law into internal law (comparative legal aspects)]. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia*, 2(36), 39-52 . [in Ukrainian].
7. Honchar, D.V. (2014). Kontseptualni zasady doslidzhennia mekhanizmu realizatsii mizhнародnoho dohovoru v natsionalnomu pravoporiadku [Conceptual basis for the study of the mechanism for the implementation of an international treaty in the national legal order]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 1, 49-53 [in Ukrainian].
8. Ziniak, L. V. (2015). Do pytannia implementatsii mizhнародno-pravovykh norm shchodo viiskovoho spivrobotnytstva u zakonodavstvo Ukrainy [On the issue of implementation of international legal norms on military cooperation in the legislation of Ukraine]. *Aktualni problemy suchasnoho mizhнародnoho prava : zb. nauk. st. za materialamy I Khark. mizhнар.-prav. chytan, prysviach. pam'iaty prof. M. V. Yanovskoho i V. S. Semenova*, 222–229 [in Ukrainian].
9. Malanchuk, P. (2000). *Vstup do mizhнародnoho prava za Eikkherstom / Per. z anhl. [Introduction to international law by Eikhurst / translated from English]*. Kharkiv: Konsum [in Ukrainian].
10. Lukashuk, I. I. (2005). *Mezhdunarodnoe pravo. Osobennaia chast [International law. Special part]*. M. : Volters Kluver [in Russian].
11. Telipko, V. E. (Ed.). (2010). *Mizhнародne publichne pravo: Navch. posib. [International Public Law: Manual]*. K.: Tsentр uchbovoi literatury [in Ukrainian].

12. Shpakovych, O. (2010). Osoblyvosti sposobiv implementatsii mizhnarodno-pravovykh norm [Features of ways of implementation of international legal norms]. *Viche*, 17, 23-25. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2010_17_11 [in Ukrainian].

13. Biriukov, P. N. (2018). *Mezhdunarodnoe pravo v 2 t. Tom 1 : uchebnyk dlia akademicheskoho bakalavryata [International law in 2 volumes. Volume 1: textbook for academic undergraduate International law in 2 volumes. Vol. 1: textbook for academic undergraduate]*. M. : Yzdatelstvo Yurait [in Russian].

14. Sereda, T. M. (2013). Zahalnoteoretychna kharakterystyka mekhanizmu implementatsii norm prava Yevropeiskoho Soiuzu v Ukraini [The general theoretical description of the mechanism for the implementation of European Union law in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*, 2, 405-411. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknusv_2013_2_56 [in Ukrainian].

15. Hansen, A. (2015). AjV-Workshop: International Law and Domestic LawMaking Processes (Conference Report), *Völkerrechtsblog, University of Basel, Law Faculty*. Retrieved from <https://voelkerrechtsblog.org/ajv-workshop-international-law-and-domestic-law-making-processes/> [in English].

16. Beenakker, E.B. (2018). The implementation of international law in the national legal order: a legislative perspective. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887/63079> [in English].

Стаття надійшла до редакції 21.03.2019

УДК 340.5

*Поляруш Світлана Іванівна,
кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
sv_polyarush@ukr.net*

АНТИАЛКОГОЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО: СВІТОВИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

У статті розкривається проблема державної політики обмеження надмірного вживання алкоголю населенням як в Україні, так і за кордоном. Особлива увага приділена історичному контексту висвітлюваного у статті питання. Охарактеризовані розроблені за ініціативи Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВООЗ) міжнародні та європейські нормативні акти, що визначають стратегії діяльності держав світу у сфері боротьби з алкоголізмом як усього населення, так і окремих його прошарків. Проаналізоване сучасне національне законодавство України у контексті реалізації найбільш ефективних напрямків протидії вживанню алкоголю населенням, запропоновані останніми роками ВООЗ. Уточнені поняття „сухий закон” та „антиалкогольне законодавство”. Зроблена спроба порівняння сучасного стану розвитку українського антиалкогольного законодавства з антиалкогольним законодавством економічно розвинених європейських країн.

Ключові слова: антиалкогольне законодавство, стратегія боротьби з алкоголізмом.

Poliarush S. ANTI-ALCOHOL LEGISLATION: GLOBAL AND UKRAINIAN EXPERIENCE

The article reveals the problem of government policy of restricting excessive consumption of alcohol by the population both in Ukraine and abroad. Particular attention is paid to the historical context covered in the article. The World Health Organization (WHO) has developed international and European regulations defining the strategies of the states of the world in the field of combating alcoholism for the population as a whole, as well as its individual layers, based on the initiatives of the World Health Organization (WHO). The analysis of the current national legislation of Ukraine in the context of implementing the most effective areas of counteraction to the use of alcohol by the population, proposed in recent years by the WHO. It's clarified the meaning of "dry law" and "anti-alcohol legislation". An attempt was made to compare the current state of development of Ukrainian anti-alcohol legislation with the anti-alcohol legislation of economically developed European countries.

Key words: anti-alcohol legislation, the strategy of struggle against alcoholism.

Постановка проблеми. Боротьба з пияцтвом є нагальною проблемою більшості держав світу. Україна у цій боротьбі не виняток. Через алкоголізм щороку в Україні помирає понад 40 тисяч осіб, а за рівнем вживання алкоголю ми займаємо шосте місце в світі. Такі цифри не тільки викликають занепокоєння у суспільстві, а й змушують вивчати досвід економічно розвинутих країн по втіленню запропонованих Всесвітньою Організацією Охорони Здоров'я (ВООЗ) стратегій витвердження націй.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями розкриття причин пияцтва, його негативних наслідків для суспільства, державної політики у сфері боротьби з пияцтвом займаються медики, педагоги, історики, державні управлінці, юристи, психологи, соціологи. Не претендуючи на повний перелік авторів наукових доробків, назвемо лише невелику групу науковців, які розкривали окремі аспекти проблеми